כד הקמח — טהרת הלב

לב טהור ברא לי אלהים ורוח נכון חדש בקרבי (תהילים נ"א:י"ב). בקש דוד ע"ה בכתוב הזה טהרת המחשבה, ומן הידוע שהיא מדה שכלית כי כל המדות כלן ב' חלקים גופניות ושכליות, הגופניות באות לתקן המעשים כי אין שלימות לחכמה מבלי תקון המעשים שנא' (שם קיא) שכל טוב לכל עושיהם ודרז"ל (ברכות דף י"ז) לכל לומדיהם לא נאמר אלא לכל עושיהם. השכליות באות לטרוד המחשבה ושלא להשתמש בה זולתי בעבודת השי"ת וזהו שכתוב ורוח נכון. השכליות שבאדם ושורש הנפש השכלית עליון עד מאד וא"כ המחשבה והנפש עיקר אחד להם ולפיכך יש כח באדם השפל לעלות ולהוריד במחשבתו. ומעתה יתעורר האדם החוטא כשהוא מטמא בהרהוריו הרעים המחשבה הטהורה הזאת כמה לו עונות וחטאים, ועל זה אמרו (יומא דף כ"ט) הרהורי עבירה קשין מעבירה, כלומר קשין על הנפש מעבירה עצמה לפי שההרהור תלוי בלב והנפש משכנה בלב ולכן כשהוא מטמא אותה במחשבה רעה קשה יותר מן העבירה עצמה, כי העושה העבירה עצמה אין המחשבה טרודה כל כך. ויש שפירש קשין מעבירה קשין לפרוש כי רגילות המחשבה בהם מביאה את האדם לידי עבירה. ויש שפירש עוד קשין מעבירה כי המחשב עבירה אחת לגנוב או לגזול או לבא על אשת איש יחשוב בלבו אם יבא אדם שם כנגדי לבטל מה שאני רוצה לעשות אחבול בו או אהרגנו כדי שאשלים חפצי. ונמצא כי כשגנב או גזל או בא על הערוה שעשה גמר העבירה אבל ההרהור היא קשה מגוף העבירה לפי שהרהר וגמר בלבו להכות ולהרוג ולעשות העבירה בסוף:

אבל הרב הגדול הרמב"ן ז"ל פירש הרהורי עבירה קשין מעבירה אחר מעשה העבירה, שכיון שעשה העבירה כבר ועוד הוא מהרהר בה בזה קשה לענין עונש הנפש מעבירה עצמה, אבל קודם מעשה העבירה אין ענשו קשה ואינו נענש כלל שהרי ארז"ל (קידושין דף מ') מחשבה רעה אין הקב"ה מצרפה למעשה ואינו נענש עליה, וכן אמר הכתוב (תהלים סו) און אם ראיתי בלבי לא ישמע ה' אא"כ היתה מחשבת ע"ז שכתוב בה (יחזקאל יד) למען תפוש את בית ישראל בלבם. נראה מדעת הרב כי כיון שההרהור אינו ביד האדם אין לו בזה עונש קודם מעשה העבירה, וזה תימה כי למה לא יענש בהרהוריו הרעים במחשבה בלבד בלא מעשה והוא מטמא נפשו השכלית בהם כמו שהזכרתי למעלה, אבל יש לומר בעיקר הדבר כי בודאי יש עונש על ההרהור בלא מעשה כלל, וכאשר ההרהור הזה מצוי באדם אע"פ שאין בו מעשה הנה זה סימן המכשול והחטא כי הטה עצמו מני ארח ולא גדל נפשו במדרגות ההכנות, כי כשם שבחירת המעשה מסורה ביד האדם לטוב או לרע שנא' (דברים ל) ראה נתתי לפניך היום את החיים וגו', כן בחירת המחשבה מסורה בידו אחר ההכנות ועל כן צריך שיחזר אחר רפואתו שישתדל בהכנות והוא שיכין לבו ומחשבותיו אל השי"ת ולא ישעבד ויכוף מחשבתו רק במחשבה טובה וכשרון המפעלים ואם באה אליו המחשבה הרעה שיגער בה שלא תגמר בלבו שאם אינו גוער בה והיא נגמרת בלבו הרי זה נענש, וכאשר יתמיד מחשבתו זאת זמן רב ויכוין בלבו לאהבה את השי"ת ולקרבה אליו וללכת בדרכיו גם השם יתן הטוב ויגמלהו כצדקו שיכין לבו שלא יחשוב בדבר רע ולא יעלה במחשבתו רק טוב וע"ז בא אמרו (תהלים כד) נקי כפים ובר

לבב. נקי כפים יכלול המדות הגופניות שהם לתיקון המעשים. ובר לבב יכלול המדות השכליות שהן לטהר המחשבה ושיהא תוכו כברו ונסתרו כנגלהו, כמו שדרשו ז"ל כתיב (איוב כח) לא יערכנה זהב וזכוכית (חגיגה דף טו) למה נמשלו דברי תורה לזהב וזכוכית לפי שדברי תורה קשין לקנותן כזהב ונוחין לאבדן ככלי זכוכית. רבי עקיבא אומר למה נמשלו דברי תורה לזכוכית לומר לך מה זכוכית זה כל מה שאתה נותן לתוכו הוא מראה לך כך תלמיד חכם צריך שיהא מראה בפיו כל מה שיש בלבו. וכן מצינו בארון הברית שכתוב בו (שמות כח) וצפית אותו זהב טהור מבית ומחוץ תצפנו, וכן אמר הכתוב (איוב כט) צדק לבשתי וילבשני לבשתי מבחוץ וילבשני מבפנים כלו' שיהיה נגלהו ונסתרו שוים לא שיהיה חולק ומכזב קצתו על קצתו: מי שיש בו מדה זו נקרא בלשון התורה תמים שהוא השבח שנשתבחו בו הצדיקים, הוא שכתוב בנח (בראשית ז) איש צדיק תמים היה, וכתיב באברהם (שם יז) התהלך לפני והיה תמים, וכתיב ביעקב (שם כה) ויעקב איש תם. נמצאת למד כי מדת הטהרה מדה שכלית כוללת מעלות רבות, ועז"א דוד ע"ה בכאן (תהלים נא) לב טהור ברא לי אלהים וגו'. שאל מאת השי"ת לתת לו עזר בקיום התורה והמצות שהרי הטהרה דבקה בתורה הוא שאמר (שם יט) יראת ה' טהורה עומדת לעד כלומר שהטהרה דבקה בה לעד לא תפרד ממנה, זהו שאמרו ז"ל (ברכות דף כב) דברי תורה אין מקבלין טומאה שנא' (ירמיה כג) הלא כה דברי כאש נאם ה'. והעזר הזה הוא שיתעצל עליו מאת הקב"ה שפע טהור וזך שיהיה לבו טהור במחשבה טהורה והוא הרוח הנכון המחודש בקרבו המבוקש ממנו. ממדת הטהרה יבא אדם לידי קדושה והוא שכתוב (ויקרא טז) וטהרו וקדשו, והוא שדרשו ז"ל (ע"ז דף כ"ב) מאי דכתיב ונשמרת מכל דבר רע שלא יהרהר אדם ביום ויבא לידי טומאה בלילה. מכאן אמר רבי פנחס בן יאיר זהירות מביאה לידי זריזות. זריזות מביאה לידי נקיות. נקיות מביאה לידי פרישות. פרישות מביאה לידי טהרה. טהרה לידי קדושה. קדושת לידי יראת חטא. יראת חטא לידי ענוה. ענוה לידי חסידות. חסידות לידי רוה"ק שנא' (תהילים פ"ט:כ') אז דברת בחזון לחסידיך. ואמרו בירושלמי זריזות מביאה לידי נקיות שנאמר (ויקרא טז) וכלה מכפר את הקודש. נקיות לידי טהרה שנא' (שמות יד) וכפר עליו הכהן וטהר. הטהרה לידי קדושה שנא' (שמות טז) וטהרו וקדשו. קדושה לידי ענוה שנא' (ישעיה נז) כה אמר רם ונשא וכו'. ענוה לידי יראת חטא שנא' (משלי טז) עקב ענוה יראת ה'. יראת חטא לידי רוה"ק שנא' (שם) אז תבין יראת ה' וגו'. חסידות לידי רוה"ק שנא' (תהילים פ"ט:כ') אז דברת בחזון לחסידך. הזכיר החכם בכאן עשר מעלות התשעה מביאות לידי העשירי שהוא רוה"ק וה' ראשונות הם מדות רוחניות לטהר המחשבה. וזהו שאמר זהירות מביאה לידי זריזות, כי הזהירות היא במצות לא תעשה כי הוא מוזהר שלא יעשה דבר פלוני, זריזות הוא במצות עשה שיהיה זריז לעשות דבר פלוני כי אם הוא זהיר שלא יסתכל ביום באשה ויכבוש את יצרו בזה יהיה זריז בלילה ליטהר ומסייעת אותו, ורבו הכתובים על העיקר הזה, והוא שכתוב (דה"א כח) כי כל לבבות דורש ה' וגו', וכתיב (משלי כא) ותוכן לבות ה'. כי השי"ת מכין לב האדם ומישר תולדתו כשהאדם מכין את לבו כנגדו יתברך, וכן כתיב (תהלים י) תאות ענוים שמעת ה' תכין לבם תקשיב אזנך, וכתיב (דה"א כט) אלהי אברהם יצחק וישראל אבותינו שמרה זאת לעולם ליצר מחשבות לבב עמך והכן לבבם אליך: